

Zelk Zoltán:

Egyszál ingben

Egyszál ingben, mezítelen talppal,
a tél göröngyös tócsáin át
futott hozzám s becsukva az ajtón,
mellemre zuhant az a leány.

Kuporogva megült a fotójában —
nem illett hozzá most semmi fény,
nem illett a szép fiatal terdek
sose szűnő nyári mosolya.

Főlemelte lassudan a csészét
s félton elűrt a mozdulat —
ugy bámult a kihűlt teába,
mint kutba hajdan a cseléd.

Apja voltam? bátyja? szeretője?
mindenképpen rokona, hiszen
a rémület vert pillanát szívében,
s megöszült egy tanyánál alatt.

Megnyugodva? Csak letörölt könnyel
ment el aztán. Kucsma és kabát.
De én láttam, kusza, fehér hajjal
mezítelen fut az uton át!

Az Iparművészeti Stúdió kiállítása

Ferk Anna: Növény (szőnyeg)

AZ „IPARMŰVÉSZETI STÚDIÓ” olyan alkotócsoporthoz tartozik, amelynek egyetlen kiállító kivételével, semmi köze sincs az iparművészethez.

A kivétel Ferk Anna, akinek izléses szövegei és szövegtervei még magukon viselik a fiatal kiállító mesterének — Fürtös Ilonának — stílusjegyeit, de szemléiségükben már a csoport tagjainak munkáihoz kötődnek. E munkák pedig minden ízükben képzőművészeti alkotások.

A Technika Házának nagytermében megrendezett tárlatot Lantos Ferenc lépcsőházban kiállított zománcképei vezetik be. Jelképes hely ez. A kiállítás minden résztvevője valamikor Lantos tanítvány volt. Most Lantos kiállító társaként, művészekként fogadja el őket.

A sokszínű kiállítás alkotóművészeit közös erkölcsi tartás fűzi össze. Munkásságukat kísérletorozatnak tartják, melyben a térábrázolás s az emberi jelterem-

tés törvényszerűségeit vizsgálják, saját egyéniségük kifejezése érdekében.

Kismányoky Károly a románkor stílusjegyeiből indult ki. A XII. század-beli pécsi kőfaragó műhely munkáinak tanulmányozása után alakította ki sajátos arányrendszerét, s grafikáinak térhatású vonallabirintuszát, amellyel mindenkor egy konkrét érzelmi periódus kifejezésére képes. Tűzománcai pedig dekoratívításukban is drámai feszültséget érzékeltetnek. Munkái — Ficzek Ferenc és Halász Károly művei mellett — a kiállítás kiemelkedő darabjai.

Ficzek Ferenc egzakt formákkal, irreális tereket teremt. Köröket, rácsokat metsző szalagjai egyszerre két síkban vannak jelen, ahogy korunkban az egyetlen történelem önmagunk kétoldalt, egyszerre kéthelyűtt előfordulását igényelnék.

Halász Károly finom érzékenységgel alakított képei szemléleti tanulmányoknak is beillenek. Az azo-

A KÉPERNYŐ ELŐTT

DARVAS JÓZSEF
SZERZŐI ESTJE

A közönséget becsülné le a Televízió, ha minden vasárnapi főműsorát a könnyű tömegszórakoztatás igényével állítaná össze, feltételezve, hogy az „átlag-néző” mindig és kizárólag csak gondjából feledni, „kikapcsolódni”, tréfát hallgatni és mulatni akar a képernyő előtt.

Darvas József szerzői estje egy cseppet sem volt mulattató, mégis, úgy érzem, nemcsak az irodalom szerelmeseinek, hanem az átlag-nézők tömegének is szép élményt és a legnemesebb szórakozást nyújtotta. Azt a fajta szórakozást, amely nem feledtetni, hanem eszméltetni, nem nevetetni, hanem gondolkodtatni akar, amelynek lényege nem a külső forma csillogása, hanem a gondolatok gazdagsága.

De még a „nemes szórakoztatás” elvéhez sem kell ragaszkodnunk. Az se baj, ha egy vasárnapi főműsor „csupán” az értékes művészet vitára készített, vagy katarzist keltő hatású akarja szétsugározni.

Darvas József írói munkássága kiváltképpen alkalmas arra, hogy értékes tartalmú s ugyanakkor közérthető megfogalmazású műsorban kerüljön közelebb a tévé közönségéhez. Ez egy kiváló irodalomtörténészünk, Czine Mihály a világhírességet és a hírséget véli Darvas József írói és emberi útján a legszembevetőbb jegyeknek. A hírségről a műsorban is sok szó esett, maga Darvas is beszélt róla. De még többet beszélt róla a művekből bemutatott részletek.

A rendező Ranódy László is dicséri, hogy egy film és négy drámarészlettel, ha nem is teljes, de minden lényeges vonást érzékeltető képet kaptunk Darvas munkásságáról. Tetszett az öt-negyed órási, viszonylag hosszú műsor szerkezeti tisztasága, áttekinthetősége egyszerűsége. Tetszett, hogy minden külső hatásfokozó eszköz, minden rendezői furfang mellőzésevel, az egy szál fró és a részletek beszéltek riporter és slepp nélkül, csupán az édesanya arcának felvilágításával.

Minden részlet világosan beszélt talán csak az egy Zrínyi-dramából lehetett volna fontosabb és jellemzőbb bemutatni. Amiről szó esett, ritkán volt szívdertő; aki odafigyelt, gondokban és felelősségben osztozott. Egy mellőlről indult és magasra ívelő fró és emberi pálya gazdag tanulságainak lehetünk részesei, de ez az út nemcsak egyéni, hanem történelmi út is. A műsor kiváló értéke és sikerének legfőbb alapja az volt, hogy a részletekből nemcsak egy írói pályaképet bontakozott ki, hanem az elmúlt félszázad és a jelen legégetőbb történelmi és társadalmi problémái is felsorakoztak.

Saját szűkkörű „hatásvizsgálatom” szerint a Darvas-est legfőbb haszna azokban a családi beszélgetésekben és vívásokban gyümölcsözőt, amelyekben értelmű és gondolkodó emberek, idősebbek és fiatalok néztek szembe egymással és önmagukkal, tették fel egymásnak és önmaguknak azokat a kérdéseket, melyeket a művek közvetítettek.

Örvendek, hogy a Televízió egyre inkább felismeri, felhasználja és a szó legnemesebb értelmében népszerűsíti élő irodalmunk legjelentősebb művészeti és társadalmi értékeit.

E. L.

Szederkényi Ervin

JELENKOR, 1970. január

Indulók, beérkezettek, összegezők

„Hol források erednek”

Szerencsésebb évkedést aligha lehet elképzelni egy irodalmi folyóirat számára, mint mikor egy csapat fiatal író, költőt indíthat útnak. Nem tudom, szándékos volt-e a szerkesztőség részéről vagy csak a véletlen hozta az egybeesést? Bár hogy is legyen, ez mindenképpen jó évkedzetnek könyvelhető el. Egy időben megrikkultak az ilyen jellegű bemutatások a Jelenkorban, már azt hittük valami baj van az utánpótlással. Örvendek, hogy az elmúlt évben több alkalommal is sor került induló fiatalok szerepeltetésére, s közöttük jó néhány ígéretes tehetséget fedezhetünk fel. Reméljük, az idén még gyakrabban találkozhatunk új nevekkkel, s ami ennél is fontosabb, új írással. Még a kezdetek kezdetén a folyóiratban állandó rovata volt a kezdő fiataloknak, más szempontokkal talán nem lenne hasznosnak feleleveníteni ezt a hagyományt.

A most bemutatott négy költő és három prózaíró tehetségükkel bizonyítják, hogy jogosan kaptak helyet a lapban. Ezt azért kell külön hangsúlyozni, mert az első bemutatkozásoknál gyakran jelentős szerepet játszik a szerkesztők jó szíve vagy egyéb körülmények. Az indulóknak sokszor olyan hibákat is megbocsátanak, melyek később a káruka válhatnak. Példákat szép számmal lehetne idézni. A Jelenkor szerkesztői most, úgy vélem, szigorúak voltak, de a jó művek érdekében.

Közismert tény, hogy sokkal több költő jelentkezik, mint prózaíró. Ez egyszer az arány eltolódása nem olyan szembetűnő, sőt ha a tehetséget nézzük, a három prózaíró — Bereményi Géza, Czele György, Czokó Gábor — markánsabb, kiforrottabb írói egyénisége a másik oldalra billenti a mérleget. Régen a fiataloknál a „gőrcsőséget” is úgy tartották számon, mint érényt. Ma már ritkán fogadják megértéssel. Az induló költők, írók gyakorlatibbabbak a mesterség fogásában. Czele György Utitársak című elbeszélése jól szerkesztett, dialógusai mindvégig pergők, természetesebbek. Az író friss szemmel látja a mai fiatalság türelmetlen útkeresésének, szabadság igényének problémáját. Bereményi Géza történelmi tárgyú elbeszélése a szerző mély „beleélő” képességét bizonyítja. Az idősíkok változtatása szerencsés, jól szolgálja a feszültség fokozását, a történelmi figurák jellemének többoldalú megmutatá-

sát. Czokó Gábor meséi szimbolikus történetek. Az író a mai élet belső feszültségeinek kifejezésére erőteljes, kissé bizarr formákat és helyzeteket keres. Czokó nyelvvezete tömör, láttató. A költők közül Mellorisz Béla és Zágony Rudolf a kiforrottabbak. Mellorisz Kasák nyomdokain jár, Zágony a legmodernebb képalkotó és gondolatkapcsoló módszereit alkalmazza egyéni tehetséggel. Kelényi István és Pálkás György a kötöttebb formákat, a dalszerűséget és a groteszk elemeket kedvelik.

Ennyi mű még kevés ahhoz, hogy biztos ítéletet mondjunk. A jövő dönti el, hogy ki meddig jut. Tehetségük jele azonban vitathatatlan.

Hányoljuk a rövid életű mű bemutatkozást. Igaz, elsősorban a mű a fontos. Az olvasó viszont az író személyére is kíváncsi.

„Utazás a regény körül”

Sajnáljuk, hogy Bertha Bulcsu néhány évvel ezelőtt Pestre költözött, de örülünk neki, hogy a Jelenkört továbbra sem hagyta el, sőt írásainak nagy része ma is itt jelenik meg. Az irodalmi közvélemény úgy tartja őt számon, mint egyik legjobb, eredeti szemléletű novellistánkat. Most — két szerény sikerrel megírt regény után, újabb regénnyel készül bizonyítani. A Tűzgömbök, melyből folyamatosan részleteket közöl a Jelenkor, tavaly elnyerte a Szépirodalmi Könyvtudósok Felsőoktatási pályázatának I. díját. Már az első közlemény meggyőz bennünket a kiadó ítéletének helyességéről, Bertha atmoszféri teremtő ereje, a részletekre pontosan rávilágító szeme itt jelentős létrehozó szerephez jut.

Kolozsvári Grandpierre Emil ugyanakkor a Jelenkor állandó írógárdája közé tartozik. Regényei, novellái egyaránt népszerűek. Személyes érdeklődéssel fordul a mai fiatalság életproblémái felé, idősebb írónk között talán senki sincs, aki ennyit foglalkozna a modern fiatalokkal. Aki szeretik, olvassák műveit, gondolom, érdeklődéssel fogadják Pomogáts Béla róla szóló tanulmányát, mely Kolozsvári eddigi munkásságát tekinteti át, különös figyelemmel regénytípusaira, hőseinek alakjára.

„Amíg van idő”

Egy tiszta, bölcs szavú költőről, Bárdosi Németh Jánosról rajzolt portrét Csányi László. A tanulmány

csak vázlatosan érinti a gazdag életút fontosabb állomásait, inkább a költő lírai világának horizontjába beletartozó emberi élet és táj megmutatására törekszik. Az arcképet négy emlékezetesen szép, gondolatgazdag költemény egészíti ki.

A közelmúltban elhunyt Áprily Lajos posztumusz kötetét, az Akarsz-e fényt? mal líráink egyik legmegindítóbb „öszike” gyűjteménye. Az élet végső határáig eljutott költő bölcs számvetését örökölte a sorok, Tarnay Ernő e kötet kapcsán Áprily költészetét szépségének titkaiban igyekszik elmélyedni. (Áprily verseit olvassuk).

Kovács Sándor

Találmány kis hibával

Ambátor Ervin feltalálta a kétfrontos engedelmességet. Részlet arra, hogy aki harcol, az sebet is kaphat, márpedig ezt ő nem szeretne. Az igazság az, hogy gyáva ember volt ez az Ambátor, és erre neje is inspirálta, aki-élet immáron húsz esztendője él békés egymás mellett félsében.

Te csak ne szerezz magadnak ellenségeket — szokta mondogatni. — Úgy kell élned, hogy mindenkit megérts, senkit se bánt, akkor téged is békén hagyják.

Ambátor már a külsőben is igyekezett találmányának szellemét megtestesíteni. Megnövesztette a haját, hogy a fiatalok lássák: nem zárkózik el a modern izléstől. Hosszú haját viszont egy micisapka alá gyömöszölte.

Mértékletesen bár, de lelkesedett az új mechanizmusért, ugyanakkor nem mulasztotta el leszögezni, hogy azért a régi sem volt kutyta. Gyerekeit megkereszteltette a templomban, majd díszes névadót is rendezett.

Reggel az utca baloldalán ment el otthonról, este a jobb oldalán tért haza. Egyszer megpróbálta, hogy az út közepén menjen, de akkor felírta a rendőr.

Az öreg portás bácsival megbeszélte, hogy mit mondott a tiranai rádió, az ifjú díszpécserrel a londoni hírekről konzultált. A táncdal-fesztiválra két szavazólapot küldött: egyiket a rikoltozó nő, a másikat a pusztító szörő fiú nevére töltötte ki.

Estéknél aztán feleségével együtt félve latolgatták, hogy a nap folyamán nem gyalogozta-e el magát valahol. Az ilyen beszélgetések után nyomasztó álmok gyö-

törték: ijedten riadt fel és megállapította, hogy baloldalon dobog a szíve, ambátor jobb kezével. Leginkább azokkal a szerveivel volt elégedett, melyekből mindkét oldalán viselt egyet. Ilyen a füle, melyet a két irányból érkező instrukciókat egyaránt meghallotta. Külön hálával gondolt szüleiére, akik nem törődtek vele és gyermekkorú kancsalágát nem kezeltették, így ma is a jobbkezével balra, a balal pedig jobbra nézett. Ambátor készségesen elismerte a világ anyagelvétségét és örökvalóságát, de nem kételkedett, hogy lehet fölöttnünk valaki.

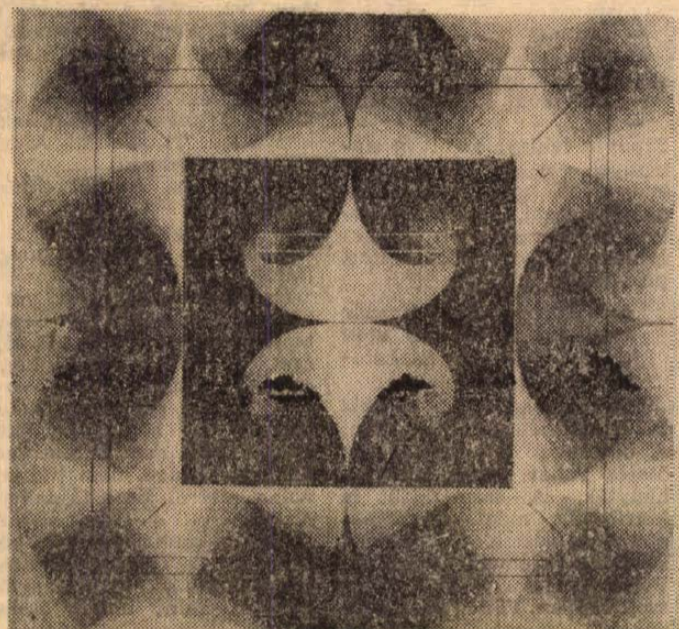
Ha ezután valaki azt gondolná, hogy Ambátor igyekezett az ellentéteket kiegyenlíteni, az egymással vitatkozókot közös nevezőre hozni, az az elmondottakból sem érti az Ambátor-féle találmányt. Ha ugyanis a szembenállók kibékítendő, kénytelen lenne az egyik oldalra állni, ami ez esetben már a halvány ellenzékiesség látszatát kelthetné.

Gondolom, a tisztelt olvasó megérti Ambátor lelkiállapotát, amit csak azért eszeletem ilyen részletesen, mert vele még nem találkozhatunk, hiszen egyedül van. Bevált-e a találmánya, vagy elbukott?

Tudom, egyesek most azt várják tőlem, mondjam ki, hogy boldogul. Ezzel szemben rájuk azt követeltem, hogy rágjam ki a nyomorultat, mert egy ilyen ingadozó opportunista nem lehet más a sorsán.

Hát kérem... Szóval... Hagyjanak engem békén! Mit provokálnak?

Ósz Ferenc

Halász Károly: Ellentétek

nos színek fehér, illetve szürke állományának fokozatos szaporításával, s közben egy négyzet forgatásával gyermekkorunk „búcsúfiát”, a színes kaleidoszkópot varázsolja kinagyítva élénk festményei sorozatával, meghittséget, s gyermeki tisztaságot árasztva.

AZ ÉPÍTÉS lírai kirándulását regisztrálják Bachman Zoltán festményei. A mindennapi munka ellenpólusaként készültek, az egyéniség kiteljesítése, az önkifejezés teljesebb tétele érdekében. Alig érzékelhető tónuskülönbségekkel festett mélybarna monokróm felületekben élénk színek foltjai világítanak, mint a visszaforgott érzékiség kitérői.

Pincehelyi Sándor amorfi és geometrikus felületek által meghatározott terek feszültségét mutatja be, élénk dekoratívítású, egészen harsányságot árasztó olajképein. Kiállított plakátjai a műfaj legjobbjai közül valók.

Sztjártó Kálmán a meg-rajzolt felület kettőzítésével optikai törvényeket vesz igénybe egy „mozgó”, „dialektikus” kiterjedés érzékeltetésére. Kísérletei a néző aktivizálásának korlátlan lehetőségeit rejtik. Kovács Éva képeit a növények formavilága határozza meg. Hoós Elvira metszetein gépkonstruálók ihlette formák alkotnak sajátos világot.

Szelényi Lajos az emberi figura amorfi értelmezésével s a foltok geometrikus erővonalakkal való meghatározásával intellektuális közlendők kifejezésére törekszik illusztrációin szép sikerrel.

Major Kamil zománctáblái és zománctervei az ötletek sokaságában dúsok. A műfaj és a technika lehetőségeinek feltérképezésére törekszik.

VÁROSUNK legfiatalabb festőnemzedéke, meglepően színvonalas, hasonló értékeket tartalmazó kiállítás mutatókozott be.

E. L.

Szederkényi Ervin